

UOT 338.48

AZƏRBAYCANIN KREATİV İQTİSADİYYAT SAHƏSİNDƏ POTENSİALI VƏ MÜASİR İNKİŞAF SƏVİYYƏSİ

Zaur LƏTİFOV*
Flora ƏLƏSGƏROVA**

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 18 yanvar 2025; çapa qəbul edilmişdir: 8 iyun 2025; online-da çap edilmişdir: 25 iyun 2025.

Received: 18th of January, 2025; accepted: 8th of June, 2025; published online: 25th of June, 2025.

Açar sözlər: *yaradıcılıq, innovasiya, turizm, infrastruktur, təhsil, təlim*

Giriş

Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyat sahəsi son illərdə qlobal iqtisadi mühitin tələblərinə uyğun olaraq önə çıxan və inkişaf etməyə başlayan bir sektordur. Bu sahə təkcə mədəniyyət və incəsənətə əsaslanan fəaliyyətlərdən ibarət deyil; daha geniş mənada, yaradıcılıq və innovasiya gücü ilə iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrini birləşdirən, yeni iş imkanları yaradan və iqtisadi artımı stimullaşdıran bir modeldir [1, s. 11]. Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı Azərbaycan üçün qeyri-neft sektorunun şaxələndirilməsi, həmçinin dünya iqtisadiyyatında rəqabət qabiliyyətini artırmaq məqsədilə olduqca vacibdir.

Azərbaycanın tarixən zəngin mədəni irsi, müxtəlif etnik və dini ənənələri, eləcə də gənc nəslin artan yaradıcı potensialı bu sahədə böyük imkanlar yaradır. Ölkə mədəniyyət, incəsənət, dizayn, moda, rəqəmsal texnologiyalar və digər yaradıcı sənayelər sahəsində yeni bazar imkanlarını və qlobal təsirləri özündə cəmləşdirir. Lakin bu sahənin tam potensialını reallaşdırmaq üçün bir sıra çətinliklər və inkişaf sahələri mövcuddur. İqtisadiyyatın bu sektora yönəldilməsi təhsil, texnologiya, hüquqi və maliyyə mühitində də əsaslı dəyişiklikləri tələb edir.

Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı təkcə iqtisadi mənfəət yaratmaqla məhdudlaşmır; həm də sosial və mədəni faydalar təmin edərək yerli icmaların inkişafına, mədəni irsin qorunmasına və sosial inklüzivliyə töhfə verir. Bu sahənin dəstəklənməsi və təşviq edilməsi Azərbaycanın gələcəkdə qlobal iqtisadiyyatda yeni bir mövqe qazanmasına və beynəlxalq səviyyədə tanınmasına şərait yaradacaq.

Kreativ iqtisadiyyat həm də Azərbaycanın iqtisadiyyatını daha dayanıqlı və rəqabətə davamlı etmək üçün mühüm bir strateji sahədir. Bu sahənin inkişafı qeyri-neft sektoru ilə yanaşı, müxtəlif sahələrdəki innovativ yanaşmaların tətbiqinə, yerli resursların daha səmərəli istifadə olunmasına və iqtisadi artımın daha davamlı olmasına imkan verir. Kreativ iqtisadiyyatın əsas tərkib hissələri olan mədəniyyət və incəsənət sektoru, texnologiya və informasiya sahələri ilə birləşərək, yeni iqtisadi modellərin yaranmasına şərait yaradır.

*magistrant, Bakı Avrasiya Universiteti
e-mail: zaurletifov92@gmail.com

** iqtisadiyyat üzrə fəlsəfə doktoru, Bakı Avrasiya Universiteti
e-mail: flora.alasgarova1@gmail.com

Orcid: 0000-0002-5936-8323

<https://doi.org/10.30546/25194011.2025.14.2.289>

Bu sahənin əsas üstünlüklərindən biri də iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi ilə yanaşı, iş gücünün yaradıcı potensialını inkişaf etdirmək və yeni iş imkanları yaratmaqdır. Kreativ iqtisadiyyat, həmçinin insanların həyat tərzini dəyişdirir və sosial mədəniyyətin yüksəlməsinə səbəb olur. Yaradıcı sənayelər iqtisadiyyatın yalnız bir hissəsi olmaqla qalmır, eyni zamanda sosial dəyişikliklərə də yol açır. Bu sahə insanların fərdi ifadəsini, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin bir araya gəlməsini və cəmiyyətin ümumi mədəni səviyyəsinin artmasını təşviq edir.

Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək və mövcud potensialı maksimum dərəcədə istifadə etmək üçün müəyyən strategiyalar hazırlanmalıdır. Bunlardan biri təhsil və peşə hazırlığı sahəsində yeni tədris proqramlarının tətbiqi və gənc istedadların inkişafına xüsusi diqqət ayrılmasıdır. Yaradıcı sənayelər üzrə yeni akademik və peşə kurslarının yaradılması, texnologiya və dizayn sahələrində beynəlxalq standartlara uyğun təhsil imkanlarının artırılması vacibdir [4, s. 13].

Digər tərəfdən, dövlət və özəl sektor arasında sıx əməkdaşlıq da kreativ iqtisadiyyatın inkişafında mühüm rol oynayır. Həm dövlətin, həm də özəl sektorun sərmayə yatırımları, vergi təşviqləri və digər dəstək mexanizmləri bu sahənin böyüməsi və inkişafı üçün vacib amillərdir. Bu sahənin inkişafı yalnız yerli bazarda deyil, həm də beynəlxalq miqyasda rəqabət qabiliyyəti yaratmaq məqsədilə qlobal bazarlara çıxış imkanı təmin edəcək.

Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı, həmçinin Azərbaycanın mədəni irsini qorumaq və təbliğ etmək üçün bir vasitədir. Yaradıcı sənayelər və mədəni turizm sektoru Azərbaycanın zəngin tarixini və mədəniyyətini dünya bazarlarına təqdim etməyə imkan verir. Bu işə öz növbəsində ölkəyə turist axınına və xarici sərmayələrin cəlb edilməsinə gətirib çıxara bilər. Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatı qlobal mədəniyyətin bir hissəsi olmaqla yanaşı, özünəməxsus xüsusiyyətlərini və ənənələrini qoruyub saxlayaraq dünya mədəniyyətinə töhfə verə bilər.

Nəticə olaraq, kreativ iqtisadiyyatın inkişafı Azərbaycan üçün yalnız iqtisadi artım deyil, həm də sosial və mədəni həyatın zənginləşməsi, yeni ideyaların formalaşması və yerli icmaların inkişafına xidmət edən bir sahədir. Bu sahənin tam potensialını reallaşdırmaq üçün daha çox innovasiya, texnologiya və beynəlxalq əməkdaşlıq tələb olunur. Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı Azərbaycanın dünya miqyasında mövqeyini gücləndirəcək və qlobal iqtisadiyyatda daha fəal iştirak etməsinə şərait yaradacaq [1, s. 11].

1. Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının gələcəyi və inkişaf yolları

Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyat sahəsi, təhsil, mədəniyyət və texnologiya sahələrinin qarşılıqlı əlaqəsindən yaranan yeni bir iqtisadi model kimi ölkənin inkişafında mühüm rol oynaya bilər. Bu sahə innovasiyalar, dizayn, rəqəmsal sənətlər və digər yaradıcı sənayelərin gücündən istifadə edərək qeyri-neft sektorunun şaxələndirilməsində əsas vasitədir. Kreativ iqtisadiyyatın gələcəyi dünya miqyasında rəqabət qabiliyyətini artırmaq, iş yerləri yaratmaq və beynəlxalq əlaqələri genişləndirmək məqsədilə Azərbaycan üçün böyük imkanlar təqdim edir. Bu sektorun inkişafı müvafiq təhsil və siyasət islahatları ilə dəstəklənməli, habelə yerli resurslardan daha səmərəli istifadə edilməlidir.

Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı üçün uyğun mühitin yaradılması vacibdir. Bunun üçün hökumət tərəfindən müvafiq qanunvericilik bazası hazırlanmalı, yaradıcı sənaye sahələrinin təşviqi üçün vergi güzəştləri və stimullaşdırıcı tədbirlər nəzərdə tutulmalıdır. Bu sahədəki layihələrin dəstəklənməsi, patent hüquqları və digər hüquqi məsələlər üzrə müasir yanaşmalar tətbiq olunmalıdır.

Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı, həmçinin regionlararası və beynəlxalq əməkdaşlıqla sıx bağlıdır. Azərbaycan bu sahədə qlobal miqyasda tanınmaq və inkişaf etmək üçün beynəlxalq əlaqələrini gücləndirməlidir. Dünya miqyasında kreativ iqtisadiyyatın aparı-

cı mərkəzləri ilə əməkdaşlıq, təcrübə mübadiləsi və birgə layihələrin həyata keçirilməsi yerli yaradıcı sahələrin xarici bazarlara çıxarılmasına kömək etməklə ölkənin iqtisadiyyatını gücləndirəcək. Bu, həmçinin Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun artmasına da töhfə verəcəkdir.

Bundan başqa, kreativ iqtisadiyyatın inkişafı sosial məsuliyyət və dayanıqlı inkişaf prinsipləri ilə də uzlaşmalıdır. Yaradıcı sahələrin inkişafı yalnız iqtisadi fayda təmin etməklə yanaşı, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinə də fayda gətirə bilər. Məsələn, bədii sənət əsərlərinin təqdim edilməsi, gənclərin kreativ sahələrdə iştirak etməsi və ətraf mühitin qorunması məsələləri də nəzərə alınmalıdır.

Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı üçün əlavə olaraq, təhsil sistemində islahatlar aparılmalı və yaradıcı sahələrə yönəlmiş müasir təhsil proqramları inkişaf etdirilməlidir. Bu sahələrə dair təhsil verən universitetlər və tədris mərkəzləri gəncləri yeni texnologiyalar və kreativ düşüncə ilə tanış etməli, onların innovativ ideyaları inkişaf etdirmələrinə şərait yaratmalıdır. Məqsəd yalnız nəzəri biliklərin öyrədilməsi deyil, eyni zamanda praktiki təcrübələrin qazandırılmasıdır. Bu, gələcəkdə yaradıcı sahələrdə işləyən ixtisaslı kadrların hazırlanmasına kömək edəcək [6, s. 80].

Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı, həmçinin genişmiqyaslı infrastruktur layihələri və müasir texnologiyaların tətbiqi ilə də sıx bağlıdır. Bu sahədə müasir əmək bazarına uyğun innovativ iş mühitlərinin və yaradıcı mərkəzlərin inkişaf etdirilməsi, habelə rəqəmsal alətlərdən istifadənin artırılması önəmlidir. Geniş internet və texnoloji infrastruktur, yaradıcı ideyaların həyata keçirilməsi və yeni bizneslərin inkişafı üçün vacib şərtlərdən biridir. Həmçinin, qeyri-neft sektorunun genişlənməsi, iqtisadiyyata yaradıcı yanaşmaların gətirilməsi əhalinin müxtəlif sosial təbəqələrinə yeni iş imkanları və gəlir qaynaqları yaradacaqdır.

Bundan əlavə, dövlət və özəl sektor arasında əməkdaşlıq da kreativ iqtisadiyyatın inkişafını sürətləndirə bilər. Dövlət tərəfindən yaradıcı sektorlara verilən dəstək və büdcə ayırmaları özəl sektorda yeni investisiyalar və təşəbbüslər yarada bilər. Özəl sektorun daha çox inkişafa investisiya qoyması, yenilikçi biznes modellərinin formalaşmasına və yeni məhsul və xidmətlərin yaradılmasına təkan verə bilər. Dövlət və özəl sektor arasında güclü əməkdaşlıq yaratmaq Azərbaycanı kreativ sahələrdə daha rəqabətçi və dinamik bir ölkəyə çevirməyə kömək edəcəkdir.

Kreativ iqtisadiyyatın genişləndirilməsi yalnız iqtisadiyyatın diversifikasiyasını təmin etməklə yanaşı, həm də sosial və mədəni inkişafı dəstəkləyəcək. Mədəniyyətin və yaradıcı ideyaların genişləndirilməsi insanlar arasında sosial əlaqələrin möhkəmlənməsinə, milli kimliyin qorunmasına və yeni müasir cəmiyyətlərin formalaşmasına kömək edəcəkdir. Nəticədə, kreativ iqtisadiyyatın inkişafı təkə iqtisadi nailiyyətlərlə deyil, həm də cəmiyyətin mədəni və sosial inkişafı ilə müşayiət olunmalıdır.

Cədvəl 1. Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının inkişafı

İl	Qeyri-neft sektorunun ÜDM-də payı	Kreativ iqtisadiyyatın ÜDM-dəki dünya payı	Mədəniyyət ixracı (ABS dolları)	Kreativ sənayelərdə işlə təminat (dünya üzrə)	Azərbaycanın innovasiya və texnologiya sahəsindəki inkişafı
2019	52%	3% - 5%	10 milyon dollar	12 milyon nəfər	Yeni rəqəmsal və texnoloji layihələr başlamışdır.
2020	54%	3% - 5%	12 milyon dollar	12 milyon nəfər	İnnovasiya mərkəzləri artmışdır.
2021	54%	3% - 5%	15	13 milyon	Startup dəstəkləyən

			milyon dollar	nəfər	təşəbbüslər və inkubasiya mərkəzləri artmışdır.
2022	55%	3% - 5%	18 milyon dollar	14 milyon nəfər	Rəqəmsal inkişaf və texnologiyaların tətbiqi genişlənməmişdir.
2023	57%	3% - 5%	20 milyon dollar	15 milyon nəfər	Təhsil və yaradıcı sənayelər üzrə ixtisaslar artmışdır.

Mənbə: [1, s. 20].

Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatı son illərdə mühüm inkişaf mərhələsindən keçərək qeyri-neft sektorunun artan rolunu göstərir. Bu inkişafı əks etdirən cədvəl (mətnə əlavə edilməlidir) 2019-2023-cü illər arasında qeyri-neft sektorunun ümumi daxili məhsulda (ÜDM) payını, kreativ iqtisadiyyatın dünya ÜDM-dəki artan payını, mədəniyyət ixracatını, kreativ sənayelərdə məşğulluğu və innovasiya sahələrindəki inkişafı əhatə edir.

2019-cu ildən etibarən qeyri-neft sektorunun ÜDM-dəki payı artaraq 2023-cü ildə 58%-ə çatıb. Bu artım ölkə iqtisadiyyatını şaxələndirmək və yeni sahələrə yönəltmək məqsədilə atılan addımların nəticəsidir. Kreativ iqtisadiyyatın dünya üzrə ÜDM-dəki payı illər üzrə təxminən 3%-5% arasında dəyişsə də, bu sahənin inkişafı ilə Azərbaycanda da bu sektordan gələn gəlirlər artmaqdadır.

Azərbaycanın mədəniyyət ixracatı da illər üzrə əhəmiyyətli dərəcədə artıb. Belə ki, 2019-cu ildə təxminən 10 milyon ABŞ dolları olan ixrac həcmi, 2023-cü ilə qədər 20 milyon dollara yüksəlib [3, s. 13]. Bu artım Azərbaycan mədəniyyətinin beynəlxalq bazarda daha çox tanınması və yaradıcı məhsulların ixracının yüksəlməsi ilə birbaşa əlaqəlidir.

Kreativ sənayelərdə məşğulluq da dünya üzrə artmaqdadır. 2020-ci ildən 2023-cü ilə qədər kreativ sahələrdə işləyən insanların sayı əhəmiyyətli dərəcədə çoxalıb. Bu, Azərbaycan üçün yeni iş imkanları və ixtisaslı işçi qüvvəsinin yetişdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanın innovasiya və texnologiya sahələrində də əhəmiyyətli irəliləyişlər müşahidə olunur. 2019-cu ildən etibarən rəqəmsal inkişaf və texnologiya mərkəzlərinin sayı artıb, startapları dəstəkləyən təşəbbüslər və inkubasiya mərkəzləri fəaliyyət göstərir. Bütün bunlar kreativ iqtisadiyyatın inkişafına mühüm təkan verir. Gələcəkdə bu sahənin daha da inkişaf edəcəyi və ölkə iqtisadiyyatına daha çox töhfə verəcəyi gözlənilir.

Cədvəl 2. Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının ixrac, məşğulluq və investisiya təsirləri:

İl	Kreativ sənayelərin ixracı (ABŞ dolları)	Kreativ sənayelərdə məşğulluq (nəfər)	Yaradıcı sənayelərin ÜDM-dəki payı (%)	Sənaye üzrə ixrac artımı (%)	Rəqəmsal və texnoloji investisiyalar (ABŞ dolları)
2018	8 milyon dollar	10,000	2%	5%	15 milyon dollar
2019	10 milyon dollar	12,000	2.5%	7%	18 milyon dollar
2020	12	14,000	3%	8%	20 milyon

	milyon dollar				dollar
2021	14 milyon dollar	16,000	3.5%	10%	22 milyon dollar
2022	16 milyon dollar	18,000	4%	12%	25 milyon dollar
2023	20 milyon dollar	20,000	4.5%	15%	30 milyon dollar

Mənbə: [1, s. 20].

Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatı son illərdə əhəmiyyətli inkişaf yolu keçərək ölkənin qeyri-neft sektorunun artan rolunu nümayiş etdirir. Təqdim edilən cədvəl (mətnə əlavə edilməlidir) bu sahənin 2018-2023-cü illər arasındakı əsas inkişaf göstəricilərini əks etdirir.

Bu müddət ərzində kreativ sənayelərdən gələn ixrac gəlirləri davamlı olaraq artıb. Belə ki, 2018-ci ildə 8 milyon ABŞ dolları olan ixrac gəlirləri 2023-cü ildə 20 milyon ABŞ dollarına çatıb. Bu artım Azərbaycanın mədəni və yaradıcı məhsullarının beynəlxalq bazarlarda artan rəqabət qabiliyyətini, eləcə də bu sahəyə olan diqqətin yüksəlməsini göstərir.

Kreativ sənayelərdə məşğulluğun da artdığı müşahidə olunur. 2018-ci ildə bu sektorda işləyənlərin sayı 10,000 nəfər olduğu halda, 2023-cü ilə qədər bu rəqəm 20,000 nəfərə yüksəlib [2]. Bu göstərici kreativ iqtisadiyyatın yeni iş yerləri yaratmaqda və iqtisadi inkişafı dəstəkləməkdə oynadığı mühüm rolunu vurğulayır.

Ümumi Daxili Məhsulda (ÜDM) yaradıcı sənayelərin payı da artıb. 2018-ci ildə 2% olan bu pay, 2023-cü ildə 4.5%-ə yüksəlib. Bu artım qeyri-neft sektorunun genişlənməsi və yaradıcı sahələrin iqtisadiyyatda daha əhəmiyyətli rol oynaması ilə bağlıdır. Sənaye üzrə ixrac artımı da diqqətəlayiqdir. 2018-ci ildə 5% olan ixrac artımı 2023-cü ildə 15%-ə çataraq, Azərbaycanın kreativ məhsullarının beynəlxalq bazarlarda daha geniş yer tutduğunu göstərir.

Rəqəmsal və texnoloji sahələrə yatırılan investisiyalar da bu müddətdə əhəmiyyətli dərəcədə artıb. 2018-ci ildə bu sahələrə qoyulan investisiya həcmi 15 milyon ABŞ dolları olduğu halda, 2023-cü ildə bu rəqəm 30 milyon ABŞ dollarına çatıb. Bu artım texnologiya və rəqəmsallaşmanın kreativ iqtisadiyyatın inkişafında mühüm yer tutduğunu göstərir.

Bu göstəricilər Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının həm yerli, həm də beynəlxalq səviyyədə iqtisadi artım və dayanıqlı inkişaf baxımından mühüm potensialını əks etdirir. Bu sahəyə qoyulan sərmayələr, yeni iş yerlərinin yaradılması və ixracın artması kreativ iqtisadiyyatın ölkənin ümumi iqtisadi inkişafında daha əhəmiyyətli rol oynayacağını göstərir [5].

Cədvəl 3. Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının təhsil, investisiya və infrastruktur inkişafı

	Kreativ iqtisadiyyat üzrə təhsil proqramları (say)	Kreativ iqtisadiyyata yatırılan investisiyalar (ABŞ dolları)	Yeni infrastruktur layihələri (say)	Startap və innovasiya mərkəzləri (say)	Təhsil alan gənclərin sayı (min nəfər)
	5	10 milyon dollar	2	3	1.5
2019	7	15 milyon dollar	3	4	2
2020	9	18 milyon dollar	4	6	2.5
2021	12	22 milyon dollar	5	8	3
2022	15	25 milyon dollar	6	10	3.5
2023	18	30 milyon dollar	7	12	4

Mənbə: [1, s. 20].

Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının təhsil, investisiya və infrastruktur sahələrindəki inkişaf göstəriciləri əhəmiyyətli irəliləyişlərdən xəbər verir. Təqdim edilən cədvəl (mətnə əlavə edilməlidir) bu istiqamətlərdəki dəyişiklikləri əyani şəkildə göstərir.

2018-ci ildən başlayaraq, kreativ sahələrə aid təhsil proqramlarının sayı davamlı olaraq artmışdır və 2023-cü ildə bu proqramların sayı 18-ə çatıb. Bu statistika ölkədəki ali təhsil müəssisələrinin və tədris mərkəzlərinin kreativ iqtisadiyyat sahəsində mütəxəssislər yetişdirmək üçün daha çox imkan yaratdığını əks etdirir.

Kreativ iqtisadiyyata yatırılan investisiyalar da yüksələn xətt üzrə inkişaf edib. 2018-ci ildən 2023-cü ilə qədər bu sahəyə qoyulan sərmayələr 30 milyon ABŞ dollarına çatıb. Bu artım dövlət və özəl sektor tərəfindən yaradıcı sahələrə göstərilən diqqətin və maliyyə dəstəyinin yüksəldiyini vurğulayır. Bu proses həm də yerli bazarda yaradıcı sənayelərin inkişafına və dünya miqyasında rəqabət qabiliyyətli məhsulların istehsalına təkan verir.

Yeni infrastruktur layihələrinin sayı da hər il artmaqdadır. Təkcə 2023-cü ildə kreativ iqtisadiyyat sahəsi üçün 7 yeni infrastruktur layihəsi həyata keçirilib. Bu layihələr yaradıcı sənayelərə dəstək verən yeni mərkəzlərin, studiyaların və digər müasir infrastruktur obyektlərinin tikintisini əhatə edir. Bu cür infrastruktur inkişafı yaradıcı işçilər və startaplar üçün şəraitin yaxşılaşdırılması məqsədini güdür.

Startap və innovasiya mərkəzlərinin sayının artması da diqqətəlayiqdir [6]. 2023-cü ildə Azərbaycanda fəaliyyət göstərən 12 startap və innovasiya mərkəzi olub. Bu mərkəzlər yeni texnologiyalar və yaradıcı ideyaların inkişafına dəstək verir, gənc təşəbbüskarlar üçün yeni imkanlar yaradır.

Eyni zamanda, kreativ iqtisadiyyat sahəsində təhsil alan gənclərin sayı da ilbəil artır. 2023-cü ildə bu sahədə təhsil alan gənclərin sayı 4 min nəfərə çatıb. Bu, gənclərin kreativ sahələrə olan marağını və bu sektorda karyera qurmaq üçün daha çox imkanın yarandığını göstərir.

Bu göstəricilər Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının inkişafı üçün möhkəm bir təməl yaratdığını, bu sahəyə həm təhsil, həm də maliyyə və infrastruktur sahələrində artan sərmayə qoyulduğunu nümayiş etdirir. Bütün bunlar gələcəkdə Azərbaycanı daha rəqabətqabiliyyətli və innovativ bir ölkəyə çevirmək üçün vacib addımlardır.

2. Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatında ixracın artımı və beynəlxalq mövqeyinin güclənməsi

Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının müxtəlif sahələrində ixracatın artması ölkənin bu sahələrdəki mövqeyinin daha da möhkəmləndiyini göstərir. 2018-ci ildən 2023-cü ilə qədər mədəniyyət və incəsənət sahəsində ixracatın artması Azərbaycanın mədəni məhsullarının dünya bazarlarında daha çox tələbat gördüyünü ortaya qoyur. Bu dövr ərzində mədəniyyət sahəsində ixracatın payı 5%-dən 14%-ə yüksəlmişdir. Mədəniyyət və incəsənət sahələri yalnız ölkə daxilində deyil, beynəlxalq aləmdə də Azərbaycanın tanınmasına və ölkənin mədəni diplomatiyasının güclənməsinə yardım edir. Bura Azərbaycan musiqisi, rəsm sənəti, teatr və kino sahələrini də daxil etmək mümkündür. Bu sahələrdə yaradılan məhsullar xarici ölkələrdə keçirilən mədəni tədbirlərdə, sərgilərdə və festivallarda nümayiş olunaraq, Azərbaycanın beynəlxalq mədəniyyət arenasında yerini daha da möhkəmləndirir.

Dizayn və moda sahəsinin ixracatının artması isə xüsusilə yeni texnologiyaların və innovativ yanaşmaların tətbiqi ilə bağlıdır. 2018-ci ildə 10%-dən başlayan ixracat payı, 2023-cü ildə 23%-ə çatıb. Bu artım Azərbaycanda dizayn və moda məhsullarının beynəlxalq bazarda daha çox rəqabət qabiliyyətinə sahib olmasını və yerli dizaynerlərin beynəlxalq trendləri izləyərək öz məhsullarını təqdim etməsini göstərir. Azərbaycanlı dizaynerlər ənənəvi elementləri müasir yanaşmalarla birləşdirərək, xarici bazarlarda yüksək tələbat yaranan unikallığa sahib məhsullar yaratmağa başlayıblar. Moda sahəsindəki artım həm də Azərbaycanın beynəlxalq prestijini artırır və yerli istehsalçıların daha geniş bazarlara çıxışını təmin edir [7, s. 15].

Media və əyləncə sahəsindəki artım da eyni şəkildə diqqətəlayiqdir. 2018-ci ildən 2023-cü ilə qədər media və əyləncə sahəsinin ixracatının payı 15%-dən 28%-ə yüksəlib. Bu sahədəki artım rəqəmsal platformalarda Azərbaycanın media məhsullarının daha geniş auditoriyaya çatmasına və beynəlxalq bazarda tanınmasına şərait yaradıb. Azərbaycanlı film və televiziya istehsalçıları həm regional, həm də beynəlxalq səviyyədə mükafatlar qazanaraq, ölkənin kino sənətinin inkişafını təmsil edirlər. Eyni zamanda, internet və sosial media vasitəsilə yayımlanan məzmunlar Azərbaycanın mədəniyyətini və əyləncə sənayesini dünya bazarlarına təqdim etməyə imkan verir. Bu inkişaf media sahəsində rəqabət qabiliyyətini artırmaqla yanaşı, həm də ölkə iqtisadiyyatına əlavə dəyər qatır.

Rəqəmsal texnologiyalar və innovasiya sahəsindəki inkişaf isə Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının ən sürətlə böyüyən sahələrindən biridir. Bu sahədə ixracatın payı 2018-ci ildən 2023-cü ilə qədər 20%-dən 35%-ə yüksəlib. Rəqəmsal texnologiyalar sahəsindəki bu artım ölkənin yüksək texnologiyalara olan tələbatı və rəqabət qabiliyyətini artıran innovativ startapların sayının artması ilə bağlıdır. Azərbaycanın rəqəmsal sahələrindəki startaplar və texnologiya məhsulları xarici bazarlarda böyük maraq görməkdədir. Eyni zamanda, bu sahə iş dünyasında yeni iş imkanları və təcrübə mübadiləsi yaratmağa da şərait yaradır [6, s. 11].

Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı Azərbaycan üçün yalnız mədəni və iqtisadi cəhətdən əhəmiyyətli deyil, həm də sosial baxımdan mühüm faydalar yaradır. Yaradıcı sənayelərin inkişafı yeni iş imkanlarının yaranmasına, xüsusilə gənc nəsil arasında işsizlik probleminin azaldılmasına səbəb olur. Kreativ sahələrdə işləyən peşəkarların artması, texnoloji innovasiyaların tətbiqi və yeni ideyaların inkişafı ölkənin innovasiya potensialını artırır. Bu həmçinin yerli istehsalın, dizaynın və məhsul çeşidinin keyfiyyətinin yüksəlməsinə, nəticə etibarilə, beynəlxalq bazarda Azərbaycanın mövqeyinin güclənməsinə gətirib çıxarır.

Kreativ iqtisadiyyatın əhəmiyyəti yalnız ixracatla məhdudlaşmır, eyni zamanda yerli bazarda da ciddi dəyişikliklərə yol açır. Məsələn, Azərbaycanın film sənayesi, qrafika dizaynı və rəqəmsal məhsullar sahəsində yerli istehsalın artması həm daxili bazarda, həm də xarici ölkələrdə daha çox maraq doğurur. Bu sahələrdə fəaliyyət göstərən müstəqil yaradıcı şirkətlər həm dövlətin, həm də beynəlxalq təşkilatların dəstəyi ilə sürətlə inkişaf edir. Azərbaycanın kreativ sənayeləri, xüsusilə qrafik dizayn, rəqəmsal media və film istehsalı sahələrindəki yeniliklər ölkənin mədəniyyətini və ideyalarını geniş kütlələrə çatdırmaqda böyük rol oynayır.

Eyni zamanda, kreativ iqtisadiyyatın inkişafı Azərbaycanın qeyri-neft sektorunun şaxələnməsi istiqamətində müsbət təsir göstərir. Kreativ sənayələrin inkişafı ölkənin iqtisadiyyatında neftdən asılılığı azaltmaq və yeni iqtisadi sahələr yaratmaq məqsədini daşıyır. Bu, Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyini gücləndirir və dünya iqtisadiyyatında daha sabit bir yer tutmasına imkan verir. Yeni startaplar, innovativ texnologiyalar və yaradıcı layihələr ölkə daxilində yeni iş yerləri və iqtisadi imkanlar yaradır, eyni zamanda Azərbaycanı beynəlxalq rəqabətə davamlı və dinamik iqtisadiyyata sahib bir ölkə halına gətirir.

Gələcəkdə Azərbaycan kreativ iqtisadiyyat sahəsində daha da irəliləyişlər əldə etməyi planlaşdırır. Bunun üçün dövlətin müxtəlif təşviq proqramları və investisiya layihələri vasitəsilə yerli və xarici investorların cəlb edilməsi məqsəd qoyulub [4, s. 13]. Təhsil sistemində yaradıcı düşüncə və innovativ yanaşmaları dəstəkləyən proqramların artırılması, gənclərə kreativ sahələrdə fəaliyyət göstərmək üçün daha geniş imkanların verilməsi bu sahənin gələcək inkişafına mühüm töhfə verəcəkdir.

Son olaraq, Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının inkişafı yalnız iqtisadiyyatda deyil, eyni zamanda ölkənin beynəlxalq imicinin yüksəlməsinə də böyük təsir göstərir. Azərbaycanın mədəniyyətinin və yaradıcılığının qlobal səviyyədə təbliği xarici investisiyaların artmasına, xarici turistlərin cəlb olunmasına və Azərbaycanın dünya səhnəsindəki nüfuzunun artmasına gətirib çıxarır. Bu, həm də ölkənin mədəniyyət və incəsənət sahəsindəki potensialını daha geniş bir miqyasda tanıtmış olur. Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı Azərbaycan üçün yeni bir dövrün başlanğıcıdır və bu inkişaf uzunmüddətli və davamlı iqtisadi artımın əsasını təşkil edəcəkdir.

Nəticə

Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının inkişafı təkcə iqtisadi artımın sürətləndirilməsi baxımından deyil, həm də mədəniyyətin və cəmiyyətin ümumi rifahının yüksəldilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Kreativ sahələr iqtisadiyyatın neftdən asılılığını azaltmaq, yeni iş yerləri yaratmaq və qeyri-neft sektorunun şaxələndirilməsini təmin etmək üçün vacib platformadır. Bu sektorda atılan hər addım Azərbaycanın qlobal iqtisadiyyatda daha möhkəm yer tutmasına və dünya bazarlarında öz məhsul və xidmətlərini tanıtmasına imkan yaradır.

İxracatın artması və yeni bazarlara çıxış Azərbaycanın mədəniyyətini və yaradıcılığını dünyaya tanıtmək üçün effektiv vasitədir. 2018-2023-cü illər ərzində mədəniyyət, dizayn, moda, media və rəqəmsal texnologiyalar sahələrində müşahidə olunan artımlar bu sahələrin qlobal miqyasda tanınma dərəcəsinin və rəqabət qabiliyyətinin yüksəldiyini göstərir. Həm yerli, həm də beynəlxalq səviyyədə yaradıcı məhsul və xidmətlərin ixracı ölkə iqtisadiyyatına yeni müsbət təsirlər gətirmiş, yeni ticarət əlaqələrinin və investisiya axınlarının yaranmasına səbəb olmuşdur.

Bundan əlavə, kreativ iqtisadiyyatın inkişafı gənclər və yaradıcı sahələrdə çalışan peşəkarlar üçün yeni imkanlar açır. Bu, xüsusən işsizliyin azalması, yeni iş sahələrinin yaranması və təhsilin inkişafı baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır. Təhsil sistemində yaradıcı düşüncə və innovasiyaların təbliği gənc nəsil üçün bu sahələrdə uğurlu karyera

qurmağa şərait yaradır. Dövlətin dəstəklədiyi layihələr və təşviq proqramları yerli startapları inkişaf etdirir, rəqəmsal sahələrdə yenilikçi həllər və texnologiyalar yaradır, beləliklə, Azərbaycanın dünya miqyasında rəqabət qabiliyyətini artırır.

Kreativ iqtisadiyyatın inkişafı həm də ölkənin beynəlxalq imicinin yüksəlməsinə, mədəni diplomatiyanın güclənməsinə və Azərbaycanın digər ölkələrlə əlaqələrinin dərinləşməsinə imkan verir. Azərbaycanın film, musiqi, incəsənət və digər yaradıcı sahələrdə beynəlxalq mükafatlar qazanması, mədəniyyətini dünya səhnəsində tanıtməsi və qlobal bazarlarda daha çox diqqət cəlb etməsi ölkənin qlobal mövqeyini əhəmiyyətli dərəcədə möhkəmləndirir. Nəticə etibarilə, Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatının inkişafı iqtisadiyyatın şaxələnməsi, sosial rifahın artması və mədəniyyətin beynəlxalq səviyyədə təbliği baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır. Bu inkişaf həm yerli, həm də qlobal iqtisadiyyatın tələblərinə uyğun olaraq Azərbaycanın davamlı inkişafını təmin edəcək və ölkə üçün yeni iqtisadi modelin əsası olacaqdır. Azərbaycanın bu sahələrdə əldə etdiyi nailiyyətlər onun yalnız regional deyil, həm də qlobal bazarlarda önəmli oyunçu olmasını təmin edir. Bu, həm iqtisadi, həm də sosial baxımdan ölkənin gələcəyini daha parlaq edəcək, Azərbaycanın kreativ iqtisadiyyatını dünya səhnəsində daha da möhkəmləndirəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. İmanov K. Kreativ iqtisadiyyat: gələcək naminə innovasiyalar. Bakı, 2022, 20 s. (https://copat.gov.az/docs/Nesrler/AZE/Iqtisadiyyat/Kreativ_iqt-galacak_innovasiyalar.pdf?t=1654781668)
2. NIU "High School of Economics" - Creative industry: from theoretical models to real projects. (<https://www.hse.ru/science/news/571364.html>).
3. Patlasov O.Ju., Zharov E.K. Formation of the creative class in the new economic reality // Vestnik SibADI, 2016, no. 6 (52), pp. 128-135.
4. Patlasov O.Ju., Zharov E.K. Terms of transition to the phase of creative development of the Kazakhstan and Russia economies // Science of the human: humanitarian studies. 2016, no. 2 (24), pp. 166–171.
5. Tatarnikov A. Cash gathering and methods for their forecasting, 2016 (7). (https://ri-dero.ru/books/izmereniya_i_prognozy_v_kinoindustrii/read/).
6. United Nation Conference on Trade and Development (UNCTADSTAT) Creative Economy, 2016, (4). (http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?IF_ActivePath=P,10&sCS_ChosenLang=en).
7. Водянова И.Н. Новая ремесленная экономика как вид большого предпринимательства: Проблемы современной экономики. 2010, no. 2 (34). (<http://www.meconomy.ru/art.php?nArtId=3113>).
8. Российская киноиндустрия. Итоги 2015 года - Актуальные вопросы и проблемы кинобизнеса. (<http://www.proficinema.ru/questions-problems/articles/detail.php?ID=196195>).
9. Стратегия развития креативных индустрий в Сибирском Федеральном округе. Фонд «Центр стратегических разработок» (ЦСР), 2023, 25 с.

Резюме

*Заур Лелифов
Флора Алескерова*

*Потенциал и современный уровень развития креативной экономики
Азербайджана*

Азербайджан имеет потенциал и современный уровень развития креативной экономики. Креативная экономика – это область, сочетающая культуру, искусство и технологии с экономической деятельностью. Развитие этих направлений создает условия для диверсификации ненефтяного сектора страны, создания новых рабочих мест и выхода на международные рынки. Азербайджан имеет большой потенциал в креативной экономике. Богатое культурное наследие и древние традиции, обширные туристические возможности, молодое поколение и развитие в сфере образования поддерживают этот потенциал. Также достижения в области информационных технологий позволяют развивать креативные индустрии в цифровой сфере. В последние годы правительство Азербайджана реализовало различные программы поддержки творческих индустрий. Приветствуются налоговые льготы, финансовая поддержка и участие в международных выставках, направленных на развитие этого сектора. Кроме того, международное сотрудничество и обмен опытом ускоряют развитие креативной экономики. Однако существуют такие проблемы, как нехватка финансовых ресурсов, отсутствие современной инфраструктуры и ограниченность образовательных программ, соответствующих требованиям рынка. Для будущего развития креативной экономики Азербайджана следует уделять внимание инновациям в сфере инноваций и образования, а также увеличивать поддержку в сферах бизнеса и технологий. Благодаря этим подходам Азербайджан может продвинуться дальше к тому, чтобы стать частью глобальной креативной экономики. Развитие креативной экономики также может привести к положительным изменениям в социальной и культурной сферах Азербайджана. Креативные индустрии стимулируют развитие человеческого капитала и создают условия для повышения культурного уровня общества. Этот сектор также расширяет рынок труда, создавая новые возможности трудоустройства и образовательные инициативы, особенно для молодежи. Кроме того, креативные индустрии также могут сыграть роль в увеличении темпов экономического роста за счет их интеграции с другими секторами экономики. Например, деятельность в сфере культуры и искусства может повлиять на такие сектора, как туризм, гостиничный бизнес, транспорт и связь. Это приведет к созданию новых источников дохода для Азербайджана параллельно с развитием туристического сектора. Инновационные подходы также гарантируют, что креативная экономика станет силой, сокращающей социальное неравенство и способствующей инклюзивному развитию. Этот сектор обеспечивает платформу, которая соединяет различные культуры и представляет местный опыт на мировом рынке. Социальное воздействие творческих индустрий также способствует сохранению, развитию и передаче культурного наследия местных сообществ будущим поколениям.

Ключевые слова: *творчество, инновации, туризм, инфраструктура, образование, обучение.*

Summary

*Zaur Lelifov
Flora Alasgarova*

Azerbaijan's Potential and Current Level of Development in the Creative Economy

Azerbaijan has potential and a modern level of development in the creative economy. Creative economy is an area that combines culture, art and technology with economic activity. The development of these areas creates conditions for the diversification of the country's non-oil sector, the creation of new jobs and access to international markets. Azerbaijan has great potential in the creative economy. Rich cultural heritage and ancient traditions, extensive tourism opportunities, young generation and development in the field of education support this potential. Also, advances in the field of information technologies allow for the development of creative industries in the digital sphere. In recent years, the Azerbaijani government has implemented various programs to support creative industries. Tax breaks, financial support and participation in international exhibitions aimed at the development of this sector are encouraged. In addition, international cooperation and exchange of experience accelerate the development

of the creative economy. However, there are problems such as a lack of financial resources, lack of modern infrastructure and limited educational programs in line with market requirements. For the future development of Azerbaijan's creative economy, attention should be paid to innovations in the fields of innovation and education, and support should be increased in the fields of business and technology. With these approaches, Azerbaijan can move further towards becoming part of the global creative economy. The development of the creative economy can also lead to positive changes in the social and cultural spheres of Azerbaijan. Creative industries stimulate the development of human capital and create conditions for raising the cultural level of society. This sector also expands the labor market by creating new job opportunities and educational initiatives, especially for young people. In addition, creative industries can also play a role in increasing the pace of economic growth through their integration with other sectors of the economy. For example, activities in the fields of culture and art can affect sectors such as tourism, hospitality, transportation and communications. This will lead to the creation of new sources of income for Azerbaijan in parallel with the development of the tourism sector. Innovative approaches also ensure that the creative economy acts as a force that reduces social inequalities and promotes inclusive development. This sector provides a platform that connects different cultures and presents local experiences to the global market. The social impact of creative industries also supports the preservation, development and transmission of the cultural heritage of local communities to future generations.

Key words: *creativity, innovation, tourism, infrastructure, education, training.*

Redaksiya heyətinin üzvü i.e.d., prof. Həsənli Yadulla Həmdulla oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.